

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

**Vývoj bezpečnostních sborů v České republice v zrcadle legislativy,
strategických dokumentů a státního rozpočtu: Vězeňská služba České
republiky**

Vlasta Flídrová

**Bakalářská práce
2016**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vlasta Flídrová**
Osobní číslo: **E12140**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a celníky**
Název tématu: **Vývoj bezpečnostních sborů v České republice v zrcadle legislativy, strategických dokumentů a státního rozpočtu: Vězeňská služba České republiky**
Zadávací katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je analyzovat vývoj právní úpravy činnosti Vězeňské služby ČR, obsahu jejich úkolů ve strategických dokumentech přijímaných usneseními vlády a její financování v období let 1993-2013 v kontextu integrace České republiky do Evropské unie a proměn českého bezpečnostního prostředí.

Osnova:

- Vězeňská služba a její místo v bezpečnostním systému ČR.
- Vývoj právní úpravy činnosti Vězeňské služby ČR.
- Ekonomika činnosti Vězeňské služby ČR.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BLAŽEK, Pavel, Petr PRŮCHA, Soňa SKULOVÁ, Petr HAVLAN, Stanislav SEDLÁČEK, Jana JURNÍKOVÁ a Stanislav KADEČKA. Správní právo: (zvláštní část). Vyd. 4. dopl. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 348 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 262. ISBN 80-210-2598-0.

KOVÁRNÍK, Libor. Mimoresortní bezpečnostní služby. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008, 171 s. ISBN 978-80-7251-277-5.

MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. Veřejné sbory. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 363 s. Právní monografie. ISBN 978-807-3576-042.

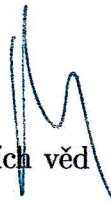
PEKOVÁ, Jitka. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.

TOMEK, Prokop. Dvě studie o československém vězeňství 1948-1989: vývoj systému agenturní činnosti ve vězeňských zařízeních československého komunistického režimu 1948-1989 : budování a vývoj věznic StB v období 1948-1952. Vyd. 1. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2000, 86 s. ISBN 80-902-8850-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.

Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání bakalářské práce: **29. září 2015**

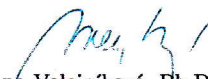
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2016

Vlasta Flídrová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce Ing. Bohuslavu Pernicovi, PhD., za jeho odbornou pomoc a věcné připomínky, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům a příteli za jejich podporu a trpělivost.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá institucí Vězeňské služby České republiky, vývojem její institucionální organizace, postavením ve struktuře státu a vývojem jejich působností v kontextu integrace České republiky do EU a financování Vězeňské služby. V práci jsou ve formě časových řad prezentovány vztahy statistické údaje charakterizující uvedený vývoj, a to od roku 1993.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vězeňství, Vězeňská služba ČR, kriminalita, výkon trestu, vazba, státní rozpočet

TITLE

The Evolution of the Prison Service of the Czech Republic Reflected by Adopted Laws, Strategic Documents and Public Finance since 1993.

ANNOTATION

The bachelor thesis deals with the Prison Service of the Czech Republic. The evolution of the Prison Service within 1993-2015 is described. Author pays her attention to the Prisoner's Service organization and financing as well as to activities which it is charge of. The development of the Prisoner Service is presented by indicators starting usually in 1993.

KEYWORDS

Prison service, the Prison Service of the Czech Republic, criminality, execution of a punishment, custody, public finance

OBSAH

ÚVOD	9
1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA A JEJÍ MÍSTO V BEZPEČNOSTNÍM SYSTÉMU ČR.....	10
1.1 POČÁTKY VĚZEŇSTVÍ NA ČESKÉM ÚZEMÍ A VYMEZENÍ BEZPEČNOSTNÍHO SYSTÉMU ČR	10
1.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A ÚKOLY VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	17
2 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ČINNOSTI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR.....	23
2.1 LEGISLATIVA A VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR.....	23
2.2 STRATEGICKÉ DOKUMENTY A VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR.....	29
3 EKONOMIKA ČINNOSTI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	34
3.1 STRUKTURA PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR	34
3.2 ZAMĚSTNÁVÁNÍ ODSOUZENÝCH	38
ZÁVĚR.....	41
POUŽITÁ LITERATURA	42

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Zásadní změny ve vězeňství na českém území od dob jeho zestátnění do roku 1993	11
Tabulka 2: Proces fungování bezpečnostního systému ČR v současnosti	15
Tabulka 3: Změny v legislativě Vězeňské služby ČR v letech 1993-2016.....	24
Tabulka 4: Strategické dokumenty týkající se Vězeňské služby ČR v letech 1993-2016	29
Tabulka 5: Realizované projekty EU týkající se Vězeňské služby ČR v letech 2009-2014.....	37

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Vězeňská služba ČR v současnosti v rámci bezpečnostního systému ČR	13
Obrázek 2: Kriminalita v ČR v letech 1993-2014.....	16
Obrázek 3: Počet obviněných a odsouzených v ČR v letech 1993-2014	17
Obrázek 4: Organizace Vězeňské služby ČR v současnosti.....	18
Obrázek 5: Skutečné výdaje Vězeňské služby ČR v letech 1995-2014	35
Obrázek 6: Průměrné náklady na jednoho vězně v ČR v letech 2009-2014	36
Obrázek 7: Průměrná mzda odsouzených v ČR v letech 2004-2014	40

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Sb.

Sbírka zákonů

VS ČR

Vězeňská Služba České republiky

ÚVOD

Nutnost a potřeba pocitu bezpečí je lidem známa už od dávných časů, avšak bezpečnostní systém, jak ho známe nyní je relativně nový. Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) je nedílnou součástí bezpečnostního systému naší země až od roku 1993. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, který spadá do správy ministerstva spravedlnosti. Řídí ji generální ředitel a jejím primárním úkolem je správa věznic a vězeňských zařízení a zajištění výkonu vazby a trestu odnětí svobody. VS ČR je správní úřad a zároveň i účetní jednotka, spravuje sama své účetnictví a hospodaří samostatně s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých funkcí. Financována je především ze státního rozpočtu, ale může samostatně provozovat hospodářskou činnost, díky které získává prostředky navíc k výkonu svých funkcí.

VS ČR v průběhu let od jejího vzniku prošla mnohými změnami, které souvisely jak s politickým vývojem České republiky, tak i s ekonomickou stránkou a sociálními aspekty. Zásadními mezníky v této oblasti byly jednak samotný vznik VS ČR, vstup ČR do Evropské unie, který znamenal nejen nutnou úpravu některých legislativních dokumentů, ale i možnost čerpání dotací z různých fondů, dále vznik probační a mediační služby, zabezpečovací detence, ale i velmi diskutovaná Amnestie Václava Klause z roku 2013, kdy bylo na svobodu propuštěno téměř 6 500 vězňů.

Cílem práce je analyzovat vývoj právní úpravy činnosti Vězeňské služby ČR, obsahu jejích úkolů ve strategických dokumentech přijímaných usneseními vlády a její financování v období let 1993-2013 v kontextu integrace České republiky do Evropské unie a proměn českého bezpečnostního prostředí.

První kapitola této práce je zaměřena na usazení VS ČR do systému státní správy České republiky, uvádí její vznik, zásadní změny a důležité mezníky. Druhá kapitola zahrnuje problematiku legislativy a strategických dokumentů a shrnuje jejich vývoj od vzniku VS ČR. Ve třetí kapitole jsou pak nastíněny ekonomické aspekty, financování, zaměstnávání odsouzených a struktura příjmů a výdajů.

1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA A JEJÍ MÍSTO V BEZPEČNOSTNÍM SYSTÉMU ČR

Na území dnešní České republiky se vězeňství, stejně jako i ostatní bezpečnostní sbory, vyvíjelo několik desetiletí i staletí. Abychom se mohli věnovat VS ČR v letech 1993-2016, musíme nejprve nastínit vývoj samotného vězeňství, jako takového, na území dnešní ČR a také důvody jejího vzniku. Samotný zrod VS ČR se váže ke vzniku samostatné České republiky, tehdy VS ČR nahradila Sbor nápravné výchovy. Aby však byla zajištěna bezpečnost státu komplexně, nestačí pouze vězeňství, je nutné mít především tři hlavní složky – tu, která zajistí dopadení pachatele (policie), tu která rozhodne o vině na základě zákonných předpisů a případně uloží náležitý trest (soudnictví) a tu, která zabezpečí, že vykonání trestu bude provedeno, a to v souladu s právními předpisy (VS ČR). VS ČR byla zřízena především k zajišťování výkonu trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence a vazby. Má specifickou organizační strukturu, dělí se na vězeňskou a justiční stráž a správní službu, přičemž tyto jednotlivé útvary pak mají své vlastní úkoly a oblast působnosti.

1.1 Počátky vězeňství na českém území a vymezení bezpečnostního systému ČR

Vznik VS ČR byl iniciován především patrnými nedostatky, které se za několik posledních desítek let v systému vězeňství objevily. Mezi největší problémy tehdejšího vězeňství patřil zejména nedostatečný materiální základ, zahrnující nevyhovující objekty, omezené kapacity či jejich nevhodné umístění, nebo také neexistence objektů, jež by vězňům poskytovaly prostředí pro volnočasové aktivity či jejich pracovní činnost. Dalším závažným problémem pak byla také nevhodná penitenciární péče (péče o vězněné), tedy chybějící programy pro toxikomany, sexuální devianty, psychopaty či nebezpečné vězně. Celý systém vězeňství byl založen na principech sovětského modelu, a to včetně organizace a řízení, což byl další nedostatek, který bylo třeba odstranit. [2][27] Tabulka č. 1 shrnuje zásadní změny ve vězeňství od jeho zestátnění až do chvíle vzniku VS ČR v roce 1993.

Období	Změny
19. století	dochází k zestátnění soudnictví a vězeňství, čtyři stupně trestu odnětí svobody (těžký žalář, žalář, tuhé vězení, vězení), vězeňství je na tehdejší poměry velice humánní a pokrokové (pomoc propuštěným, vzdělávání vězňů);
období první republiky	uzákonění podmíněného propuštění z výkonu trestu, oddělené věznice pro choré, invalidní, nepolepšitelné, mladistvé apod., vězeňství bylo centrálně spravováno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti;
období druhé republiky	rozdělené vedení – protektorátní (provozní činnosti) a říšské (využívání prostorů k účelům nacistických soudů a gestapa) – projev 2. světové války;
období po 2. světové válce	zrušení dvojího vedení, kompetence opět přísluší ministerstvu spravedlnosti, vězeňské zařízení pro zrádce, kolaboranty a nacistické zločince, nucené pracovní oddíly – k odstraňování poválečných škod prostřednictvím odsouzených;
období komunismu	vydání Řádu nápravných zařízení (jejich struktura, typy – celkem šest typů) a Řádu pro nápravné pracovní tábory (zajišťoval využívání vězeňské práce), režim vytvořen podle vzoru Sovětského svazu, po vstupu do OSN nutnost respektovat Standartní minimální pravidla pro zacházení s vězni – úprava pravidel pro zacházení s vězni, vznik Sboru nápravné výchovy;
vznik České republiky	zánik Sboru nápravné výchovy a vznik Vězeňské služby ČR.

Tabulka 1: Zásadní změny ve vězeňství na českém území od doby jeho zestátnění do roku 1993

Zdroj: vlastní zpracování podle [27]

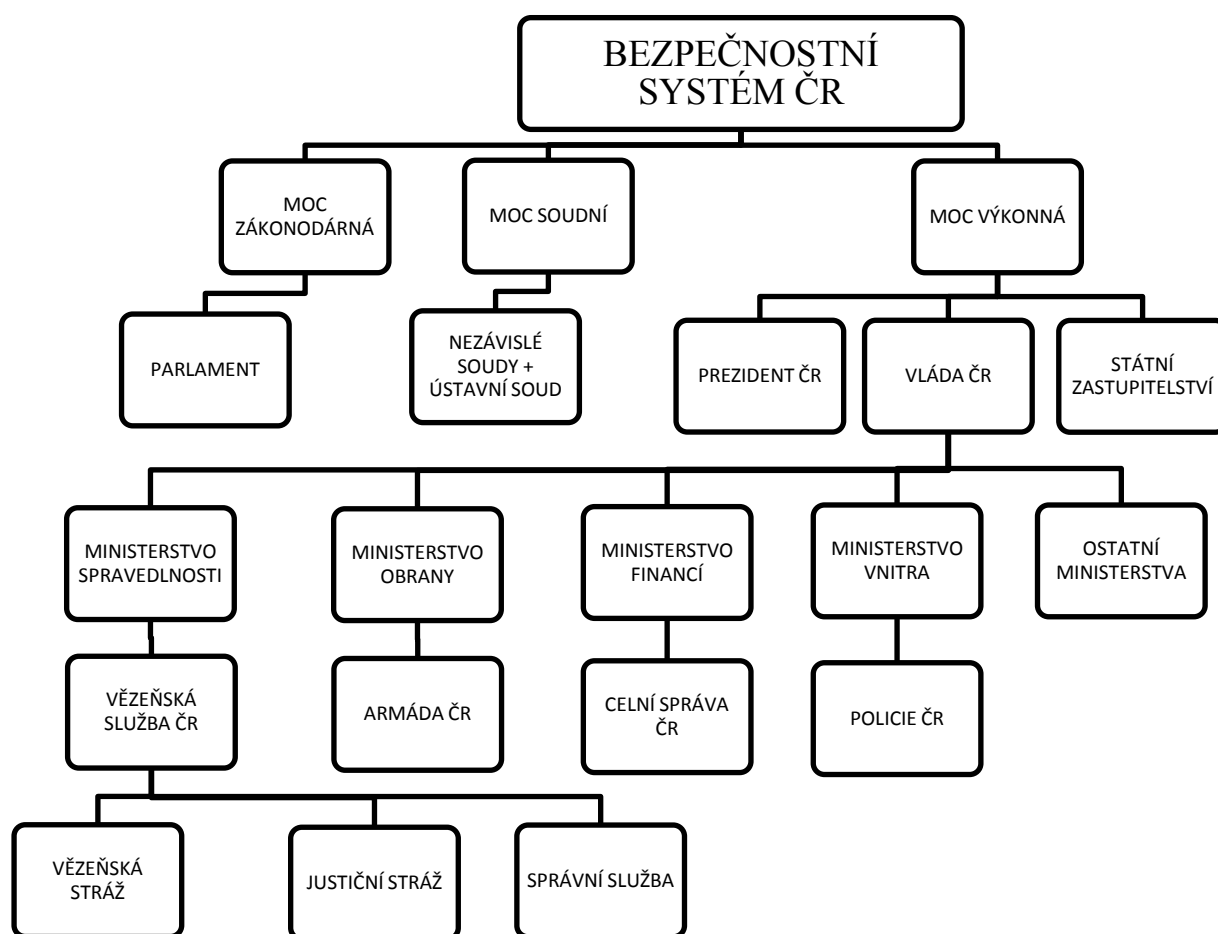
Vznik VS ČR se datuje k 1. 1. 1993, kdy nahradila Sbor nápravné výchovy. Zásadní změnou z hlediska řízení a organizace bylo zejména odstranění vlivu politických stran, nadměrné byrokracie a přílišné centralizace. Na ředitele jednotlivých organizačních jednotek přešly jim příslušné povinnosti a kompetence, a tím bylo docíleno značné decentralizace celého systému vězeňství. [2][27]

Pravomoce tehdejšího kontrolního útvaru – útvaru inspekce byly převedeny na ministerstvo spravedlnosti a činnost ústavů byla financována ze státního rozpočtu s tím, že

jednotlivé útvary vyvíjely vlastní hospodářskou činnost, díky které získávaly další zdroje financování. Řada činností, jejichž funkce dosud plnil Sbor nápravné výchovy, byla převedena na veřejný a soukromý sektor. Mezi tyto činnosti patřilo například vykonávání funkce automobilové a spojařské opravny, úřadu sociálního a důchodového zabezpečení či stavebního úřadu a zdravotnické služby. Vězeňské službě bylo umožněno aplikovat obecně závazné předpisy (jejich tvorba byla převedena na příslušné odbory ministerstva spravedlnosti) a vydávat interní rozhodnutí a metodické pokyny. [2][27]

VS ČR byla zřízena jako instituce zajišťující především výkon trestu odnětí svobody, výkon zabezpečovací detence a výkon vazby. Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor, účetní jednotku a správní úřad působící na území ČR. [23]

VS ČR však nedokáže zajistit celkovou bezpečnost naší země. K tomu je potřeba i dalších státních subjektů a samotné státní moci. Abychom objasnili princip fungování bezpečnostního systému v ČR, je nutné si uvědomit, že základem je právě státní moc, konkrétně pak moc zákonodárná, výkonná a soudní. Vše začíná u moci zákonodárné, ta zabezpečuje vydání zákonů, které teoreticky bezpečnost zajistí, tedy určí pravidla, která je ve státě nutno dodržovat, aby byla bezpečnost zajištěna. Zákonodárná moc určuje i druhy a výše trestů, které hrozí osobám, jež tyto právní normy poruší a další pravidla, která je nutné dodržovat. Tato moc funguje na preventivním principu, tedy že člověk se raději zdrží zakázaného jednání, pokud si je vědom, že za takové počínání bude potrestán. Moc výkonná a moc soudní pak zajišťují proces, jenž následuje, pokud selže moc zákonodárná. U výkonné moci jde především o dopadení a zajištění osoby, jež se dopustila zakázaného jednání, u moci soudní pak o proces, v němž bude rozhodnuto o vině a případně uložen trest. Celý tento systém je znázorněn na obrázku č. 1.

Obrázek 1: Vězeňská služba ČR v současnosti v rámci bezpečnostního systému ČR

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce č. 2 je znázorněn proces fungování bezpečnostního systému jako celku. V první fázi, vyšetřování trestného činu, se osoba označuje jako podezřelá, tuto fázi má v příslušnosti Policie České republiky, která je odpovědná ministerstvu vnitra. Jakmile je dokončena fáze vyšetřování, následuje zadržení podezřelého. Tento krok má opět v kompetenci policie a po jejím dokončení, v jejím průběhu, nebo po něm je nutné obvinit podezřelého. Toto je v kompetenci příslušného státního zastupitelství. Tady je důležité rozhodnout, zda bude na obviněného uvalena vazba, tedy zda je důvodné podezření, že by obviněný mohl např. ovlivňovat případné svědky či se vyhýbat spravedlivému soudnímu procesu. V případě, že je rozhodnuto o uvalení vazby, stává se z obviněného vazebně stíhaný a do role příslušného státního orgánu se poprvé dostává VS ČR odpovědná ministerstvu spravedlnosti, která má za úkol vazebně stíhaného střežit, převádět a eskortovat. V opačném případě je obviněný stíhaný na svobodě. Pokud státní zastupitelství shledá, že není dostatek

důkazů pro obvinění podezřelého, je těchto obvinění zproštěn a celý proces zde končí. Vrcholným orgánem soustavy státních zastupitelství je Nejvyšší státní zastupitelství. Dalším stadiem, pokud nedojde ke zproštění obvinění, je soudní proces, ten zajišťuje příslušný soud. Po začátku hlavního líčení se na osobu pohlíží jako na obžalovaného. Výsledkem soudu je buď zproštění viny (proces končí), nebo uznání vinným a vyměření trestu, v případě, že se u soudu prokáže, že obžalovaný skutečně trestný čin spáchal. Jednotlivé soudy jsou odpovědné Nejvyššímu soudu.

Po spravedlivém soudním procesu následuje výkon trestu. Druhů trestů je velmi mnoho, nás ovšem zajímá především výkon trestu odnětí svobody či podmíněný trest odnětí svobody. První jmenovaný probíhá v organizačních jednotkách VS ČR a to buď ve věznicích, nebo v detenčních ústavech. Zde už se na osobu pohlíží jako na odsouzenou a celá tato fáze přísluší právě VS ČR, konkrétně převážně vězeňské stráž. Pokud dojde k udělení podmíněného trestu odnětí svobody, nebo pokud je odsouzený podmíněně propuštěn, je dohledem nad jeho dodržováním pověřena probační a mediační služba, která jako součást VS ČR spadá pod ministerstvo spravedlnosti. Po řádném uplynutí trestu odnětí svobody je odsouzený propuštěn, i zde pak nastupuje probační a mediační služba, která pomáhá propuštěnému zapojit se do normálního života a vykonává nad ním dohled. Ve zvláštních případech může být odsouzenému udělena milost nebo na něj spadá udělená amnestie. Možnost udělení milosti či amnestie má v pravomoci pouze prezident.

Fáze procesu	Označení osoby	Příslušnost státního orgánu	Odpovědnost státního orgánu
1. Vyšetřování trestného činu	podezřelý	policie	ministerstvo vnitra
2. Zadržení podezřelého	zadržený	policie	ministerstvo vnitra
3. Obvinění zadrženého	obviněný	státní zastupitelství	–
4. Vazební stíhání	vazebně stíhaný	vězeňská služba	ministerstvo spravedlnosti
5. Soudní proces	obžalovaný	nezávislý soud	–
6. Výkon trestu odnětí svobody	odsouzený	vězeňská služba	ministerstvo spravedlnosti
7. Podmíněné propuštění	podmíněně propuštěný	probační a mediační služba	ministerstvo spravedlnosti
8. Uplynutí trestu	propuštěný	probační a mediační služba	ministerstvo spravedlnosti
9. Udělení milosti/amnestie	omilostněný/amnestovaný	prezident	–

Tabulka 2: Proces fungování bezpečnostního systému ČR v současnosti

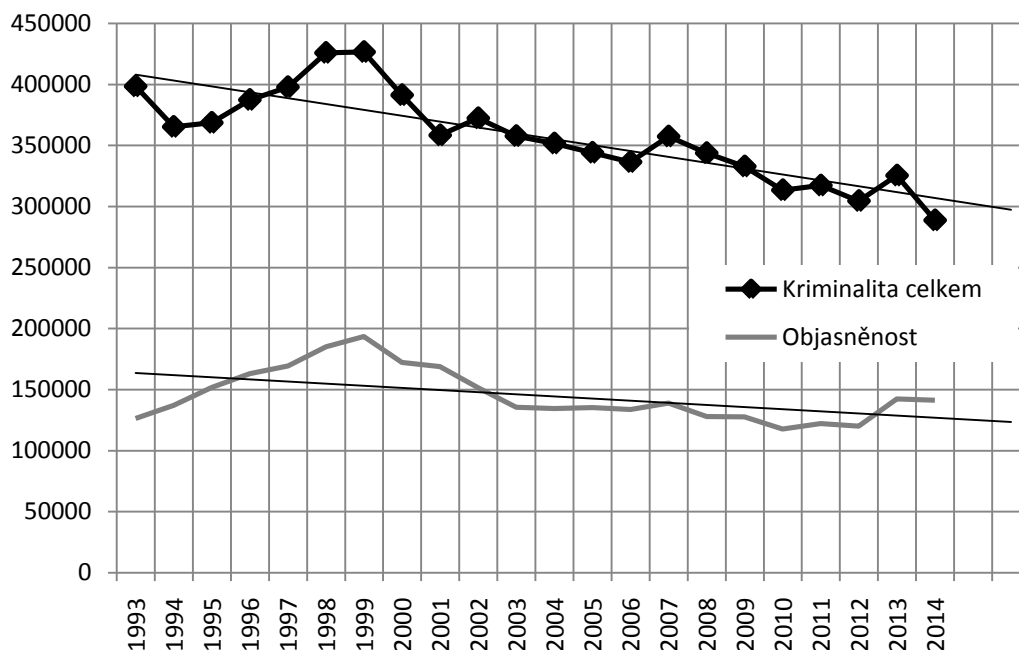
Zdroj: vlastní zpracování

Efektivitu bezpečnostního systému lze pozorovat například z vývoje kriminality, počtu obviněných a odsouzených. Obrázky č. 2 a 3 nám znázorňují právě tyto ukazatele mezi lety 1993-2014. Na obrázku č. 2 si můžeme všimnout několika hlavních trendů:

- kriminalita v 90. letech měla vzestupný trend, a to až do roku 1999, kde se růst zastavil a začala prudce klesat;
- od roku 1999 kriminalita s menšími výkyvy klesá, jedná se o klesající trend;
- pokud se podíváme na objasněnost, zjistíme, že má podobný vývojový trend jako kriminalita, což je zřejmé, jelikož obě se vzájemně ovlivňují, nicméně objasněnost klesá pomaleji než kriminalita – tento jev, kdy kriminalita klesá rychleji, než objasněnost je žádoucí, jelikož to znamená, že z procentuálního hlediska vzhledem ke kriminalitě objasněnost stoupá.

Podrobnější popis tohoto vývoje naznačuje např. Marešová ve svých studiích, kde tvrdí, že kriminalita neustále vzrůstala od roku 1990, přičemž koncem 90. let už byl její růst pomalejší a v roce 1998 pak dosáhla svého vrcholu. Začátkem nového milénia, v roce 2000 je patrný

určitý průlom, ovšem toto je bráno spíše jen jako výraznější změna v dynamice kriminality. [42] Další pokles v následujícím roce je už v policií sledovaných statistických ukazatelích evidován u všech druhů kriminality. [32] V roce 2002 vešla v platnost nová úprava trestní legislativy, která zapříčinila další pokles kriminality. [33] Od roku 2007 pak kriminalita setrvávala v klesající tendenci a vyjma roku 2013 v něm i nadále pokračuje. V roce 2013 zvýšení kriminality s největší pravděpodobností způsobila amnestie vydaná Václavem Klausem (viz. kapitola 2).

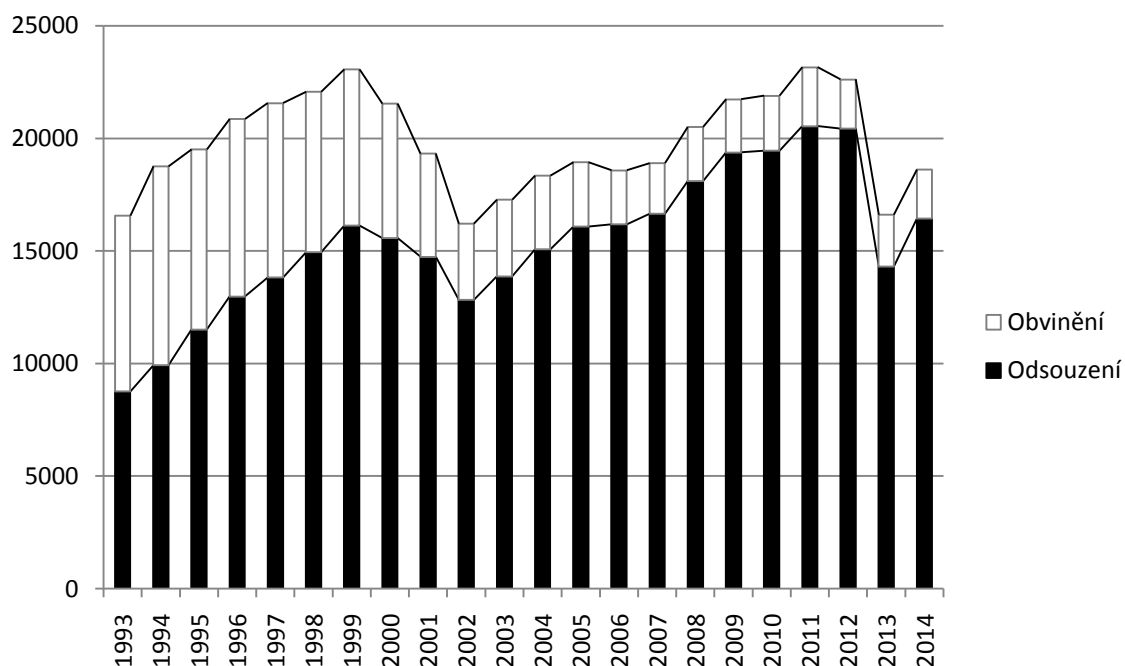
Obrázek 2: Kriminalita v ČR v letech 1993-2014

Zdroj: vlastní zpracování podle [50]

Obrázek č. 3 ukazuje počty obviněných a odsouzených v letech 1993-2014. Pokud se podíváme na trendové křivky, zjistíme že:

- v letech 1993-1999 počet odsouzených i obviněných stoupá, obě složky mají vzestupný trend;
- v období 2000-2002 následuje nejen pokles v počtu odsouzených, ale i ještě patrnější sestup v počtu obviněných;
- počet odsouzených následně až do roku 2012 v podstatě lineárně stoupá, ovšem počet obviněných stále klesá;
- velmi zajímavý je rok 2013, kde skokově klesne počet odsouzených i přesto, že počet obviněných je stále konstantní.

Čím jsou tyto trendy způsobeny? Pokud porovnáme obrázek 2 a 3, zjistíme, že s vývojem kriminality tyto výkyvy nejsou přímo úměrné. I přes stále klesající kriminalitu stoupá počet odsouzených. Pouze počet obviněných, jak je vidět, současně s kriminalitou klesá. Tento jev je způsoben za prvé tím, že se zvyšuje procento objasněnosti trestných činů, za druhé zpožděním soudních řízení, které někdy dojdou ke svému konci až po několika letech a za třetí efektivnější jurisdikcí. Prudký pokles počtu odsouzených patrný v roce 2013 byl opět způsoben amnestií tehdejšího prezidenta Václava Klause (viz. kapitola 2).

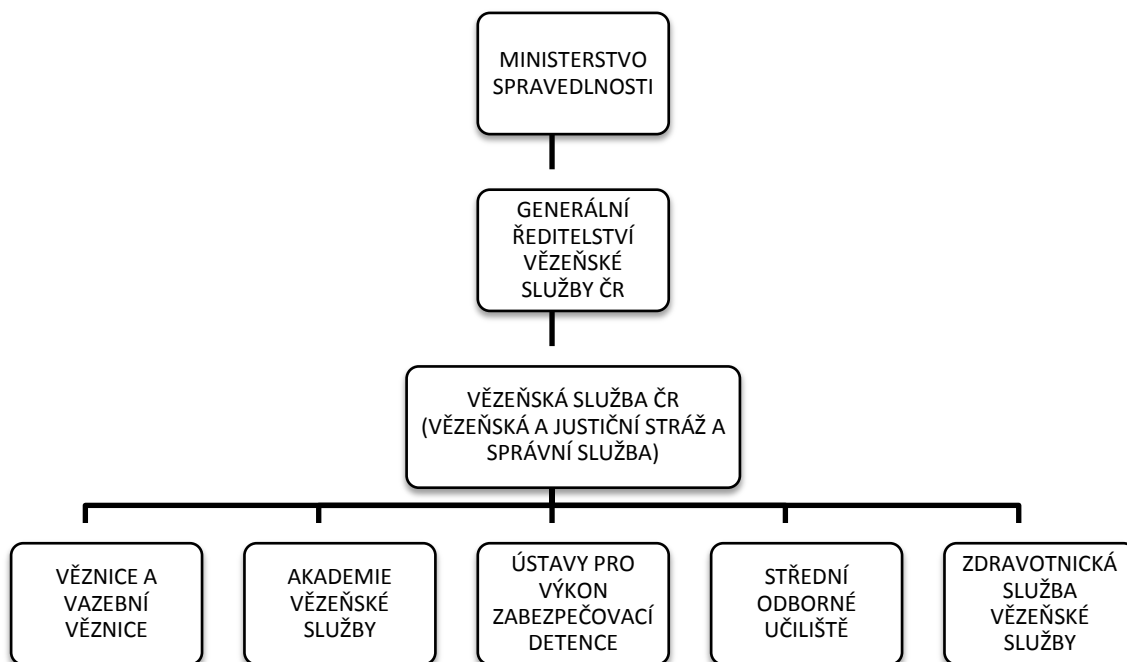
Obrázek 3: Počet obviněných a odsouzených v ČR v letech 1993-2014

Zdroj: vlastní zpracování podle Ročenek VS

1.2 Organizační struktura a úkoly Vězeňské služby ČR

Nejprve je důležité ujasnit si, jakou podobu organizační struktury má VS ČR, jedině pak je možné dostatečně pochopit její úkoly a poslání. Dohled nad celým systémem VS ČR přísluší ministerstvu spravedlnosti, v čele pak stojí generální ředitel, kterému jsou podřízeny jednotlivé organizační složky a jednotky. Primárním úkolem VS ČR je správa a střežení vězeňských zařízení. Úkoly VS ČR se pak dále dělí především mezi generální ředitelství, vězeňskou službu (vězeňskou a justiční stráž a správní službu), Akademii VS ČR, střední odborné učiliště, probační a mediační službu, ústavy zabezpečovací detence a zdravotnická zařízení.

Podle obrázku č. 4 si můžeme představit systém nadřízenosti a podřízenosti VS ČR.

Obrázek 4: Organizace Vězeňské služby ČR v současnosti

Zdroj: vlastní zpracování

Podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a Justiční stráží České republiky má ministerstvo spravedlnosti, které je nadřízené celému systému VS ČR, nezbytnou funkci pro správné fungování VS ČR, jelikož vytváří podmínky k jejímu řádnému výkonu činnosti, a to zejména tím, že:

- poskytuje VS ČR prostředky ze státního rozpočtu v rámci rozpočtu kapitoly ministerstva;
- provádí kontrolu dodržování povinností stanovených zvláštními právními předpisy při hospodaření s majetkem státu a kontrolu dodržování ostatních právních předpisů, pokud tyto nepatří do působnosti jiného orgánu;
- reguluje a koordinuje výkon služby justiční stráže s technickými a režimovými opatřeními u soudů, na státních zastupitelstvích a ministerstvu;
- stanoví oborové koncepce činnosti v oblastech obranného a civilního nouzového plánování, ochrany utajovaných informací, požární ochrany a ochrany bezpečnosti a zdraví při práci a v nezbytném rozsahu provádí analytickou a kontrolní činnost v těchto úsecích;

- vypracovává analýzy a navrhuje koncepce rozvoje informačních technologií, systémů a počítačových sítí na úseku informatiky.[22]

Dále pak ministerstvo provádí kontrolu dodržování právních předpisů a vnitřních předpisů upravujících povinnosti příslušníků a občanských zaměstnanců VS ČR při zacházení s obviněnými a odsouzenými a s chovanci ve výkonu zabezpečovací detence, při níž postupuje podle zákona upravujícího kontrolu. [22] Ministr spravedlnosti zřizuje a ruší jednotlivé organizační články VS ČR a ve služebním poměru k němu jsou pracovníci justiční a vězeňské stráže, které mají postavení ozbrojeného sboru. [30]

Organizační jednotky VS ČR jsou:

- generální ředitelství;
- věznice;
- vazební věznice;
- ústavy pro výkon zabezpečovací detence;
- akademie;
- střední odborné učiliště. [8]

Generální ředitelství, stojící v čele VS ČR, podřízené ministerstvu spravedlnosti, organizuje, řídí a kontroluje činnost ostatních článků VS ČR. Generální ředitel odpovídá za činnost VS ČR ministrovi spravedlnosti, který jej jmenuje a odvolává. Generální ředitel pak jmenuje a odvolává ředitele jednotlivých organizačních jednotek. [30] Generální ředitelství se člení na odbory a samostatné úseky. Odbory v rámci své činnosti metodicky kontrolují a řídí činnost odborných úseků uvnitř organizačních jednotek VS ČR. [39]

Vazební věznice a věznice zabezpečují, aby vazba a trest odnětí svobody plnily svůj zákonem stanovený účel a tento pak byl vykonáván v souladu s právními předpisy. Do vazebních věznic jsou umisťováni obvinění z trestných činů, u nichž je podezření, že by se mohli například pokusit o útěk či ovlivňování svědků, jejichž trest ještě nebyl soudně určen. Do věznic se umisťují již odsouzené osoby, u kterých rozsudek trestu nabyl právní moci. Výkon vazby je vykonáván jak v klasickém celovém režimu, tak i v režimu zmírněném, kde se osoby ve výkonu vazby (obvinění) mohou v určeném čase volně pohybovat a stýkat se s ostatními osobami ve výkonu vazby v tomto oddělení. [23][30][16]

Věznice se dělí podle míry vnější ostrahy, způsobu uplatňování resocializačních programů a zajištění bezpečnosti do čtyř základních kategorií od nejmírnějšího stupně po nejpřísnější:

- Věznice s dohledem („A“) – odsouzení za nedbalostní trestní čin, kteří doposud nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin. Odsouzení zde mají neomezený pohyb, pracují i mimo prostory věznice, mohou se účastnit akcí mimo věznice (za doprovodu zaměstnance VS ČR) a za předem daných podmínek mají možnost až 1x za 14 dní požádat ředitele věznice o povolení opustit věznici v souvislosti s návštěvou až na 24 hodin. [43][45]
- Věznice s dozorem („B“) – odsouzení za nedbalostní trestný čin, kteří již byli trestáni za úmyslný trestný čin a odsouzení za úmyslný trestný čin do 2 let, kteří ještě nebyli za úmyslný trestný čin trestáni. Pohybují se po věznici pod dozorem zaměstnance VS ČR, mohou též pracovat a účastnit se akcí mimo věznice, avšak pod dozorem pověřeného zaměstnance VS ČR, o povolení opuštění věznice mohou požádat 1x za měsíc. [43][45]
- Věznice s ostrahou („C“) – odsouzení za úmyslný trestný čin na dobu převyšující 3 roky, nebo pokud již byli v minulosti za úmyslný trestný čin ve výkonu trestu odnětí svobody. Vězni se zde pohybují organizovaně a výhradně pod dohledem zaměstnance VS ČR, pracují pouze uvnitř věznice, návštěvy jsou organizovány v návštěvní místnosti uvnitř věznice, a to pod dohledem zaměstnance, i těmto vězňům může být ředitelem věznice udělena kázeňská odměna ve formě opuštění věznice až na 24 hodin a to maximálně 1x za dva měsíce. [43][45]
- Věznice se zvýšenou ostrahou („D“) – odsouzení na doživotí, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby, jimž byl uložen trest odnětí svobody na nejméně 8 let, nebo odsouzení za úmyslný trestný čin, kteří v posledních 5 letech uprchli z výkonu trestu odnětí svobody nebo z vazby. Vězni se zde pohybují organizovaně a vždy pod dohledem příslušníka VS ČR, práci vykonávají výhradně uvnitř věznice pod dohledem příslušníka, nebo přímo ve svých celách. Není jim povolen žádný pohyb mimo věznici a návštěvy jsou také pouze pod dohledem příslušníka VS ČR. [43][45]

O umístění odsouzeného do příslušné kategorie vězení rozhoduje soud. Vedle těchto základních typů věznic se zřizují i věznice pro mladistvé a pro ženy. Není výjimkou, že jedna věznice zastřešuje oddělení různých základních typů. [8] V české republice je celkem 35 vězeňských zařízení, z toho 10 vazebních věznic a 2 detenční ústavy. [36] Kapacity vězeňských zařízení v ČR jsou nedostačující, jak uvádí stránky VS ČR je jejich obsazenost 98 % což je vzhledem ke stále se zvyšující kriminalitě celkem závažný problém. [40]

Ústavy pro výkon zabezpečovací detence zajišťují, aby terapeutické a výchovné působení na osoby ve výkonu zabezpečovací detence (vzdělávací, rehabilitační, léčebné, psychologické, pedagogické a činnostní programy) probíhalo v souladu s právními předpisy. Do zabezpečovací detence jsou umístěny osoby, které jsou pro své okolí nebezpečné, nebo jejichž trestný čin byl spáchán např. v nepřítomnosti a tudíž nejsou trestně odpovědné. Zabezpečovací detence není časově omezená, osoby v ní jsou umístěny zkrátka tak dlouho, jak je třeba. [46]

Účelem Akademie VS ČR je zajišťování základní kvalifikace nezbytné pro plnění služebních a pracovních úkolů a povinností pro příslušníky a zaměstnance VS ČR, jejich další rozvoj odborné kvalifikace a také vědecké a výzkumné činnosti v oblasti penologie (věda zabývající se výkonem a účinností všech trestů [24]), historie vězeňství a penitenciariistiky(nauka o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody [24]). [8]

Střední odborné učiliště pak plní funkci výchovně vzdělávací instituce s celorepublikovou působností a poskytuje přípravu pro výkon povolání a odborných činností obviněným a odsouzeným v učebních a studijních oborech. Dále pak poskytuje základní vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání a doplnění nebo rozšíření kvalifikace ve vzdělávacích kurzech. [8]

Součástí zdravotnické služby, která má za úkol poskytovat zdravotní péči příslušníkům a zaměstnancům VS ČR, odsouzeným, obviněným a chovancům jsou:

- vedoucí lékaři zdravotnických oblastí;
- vězeňské nemocnice;
- odbor zdravotnické služby generálního ředitelství;
- a zdravotnická střediska vazebních věznic, věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence. [8]

Vězeňská služba se dělí na vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Každá forma má své specifické úkoly, i oblast působnosti. Vězeňská stráž střeží, eskortuje a převádí osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence a vazby, eskortuje tyto osoby do výkonu ochranné nebo ústavní výchovy, zabezpečovací detence nebo ústavního ochranného léčení, střeží věznice a vazební věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence. [8]

Justiční stráž zajišťuje bezpečnost a pořádek v budovách soudů, státních zastupitelstev, ministerstva a v jiných místech jejich činnosti. Příslušníci vězeňské stráže mohou být

v mimořádných případech se souhlasem generálního ředitele dočasně povolání k plnění úkolů justiční stráže a naopak. [8]

Úkolem správní služby je rozhodování ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečování organizační, vzdělávací, ekonomické, zdravotnické, výchovné a další odborné činnosti. Příslušníci správní služby mohou být na základě rozhodnutí ředitele věznic dočasně pověřeni plněním úkolů vězeňské stráže. [8]

Podle zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky má VS ČR v povinnosti plnit zejména následující úkoly:

- správa a střežení věznic, vazebních věznic a ústavů pro výkon zabezpečovací detence a odpovědnost za dodržování zákonem daných podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody a zajišťování pořádku a bezpečnosti v soudních budovách, státních zastupitelstvích, ministerstvech a na ostatních místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném zákonem;
- soustavné působení na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody prostřednictvím programu zacházení s cílem vytvoření předpokladů pro jejich řádný způsob života po propuštění;
- provozování vlastní hospodářské činnosti za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i ve výkonu vazby a vytváření podmínek pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence;
- ve svých zdravotnických zařízeních má za úkol poskytování zdravotních služeb osobám ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, zaměstnancům a příslušníkům VS ČR;
- zabezpečení vzdělávání příslušníků a zaměstnanců VS ČR, které provádí Akademie Vězeňské služby, a vzdělávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody a vazby, které provádí střední odborné učiliště. [22]

2 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ČINNOSTI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR

Vězeňská služba je vázána zákony, strategickými dokumenty a dalšími právními předpisy, které se jí týkají. Jak zákony, tak i strategické dokumenty se v průběhu času neustále mění a obnovují v souvislosti s momentální politickou a ekonomickou situací, vstupy do mezinárodních organizací nebo v důsledku změn v českém bezpečnostním systému a prostředí. Samotný stěžejní zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, na kterém je celá VS ČR postavena, byl od roku 1993, kdy nabyl účinnosti mnohokrát novelizován, stejně jako i další právní předpisy, týkající se právě VS ČR. Podstatný vliv na legislativu měl i vstup ČR do OSN, NATO, EU a dalších mezinárodních organizací, díky kterým musela ČR začít reflektovat do svých právních předpisů i poznatky vyplývající z úmluv s jednotlivými organizacemi.

2.1 Legislativa a Vězeňská služba ČR

Legislativa ČR samotná je v naší zemi velmi složitá, obsahuje obrovské množství právních norem a předpisů a není založena jen na rozhodování samotné ČR, ale i na základě úmluv, které ČR uzavřela s mezinárodními organizacemi, jichž je součástí. Mezi nejdůležitější patří Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězňenými a Evropská vězeňská pravidla. Tyto mezinárodní dokumenty sice nemají stejnou právní sílu jako zákony, ale ČR stejně jako další státy je akceptují a na jejich základě a v jejich světle pak vytváří zákony. [1]

Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězňenými určují minimální předpoklady, které by měly být používány pro zacházení s vězni, zvláště pak ve spojitosti s prosazováním kázně, bezpečnosti a používáním prostředků, které omezují svobodu ve věznici. Evropská vězeňská pravidla jsou pak v podstatě jakousi přepracovanou verzí Standardních minimálních pravidel pro evropský kontinent, jejichž hlavním účelem je poskytnout základní směrnice pro výkon vězeňství v zemích s demokratickou správou tak, aby byla v co největší možné míře dodržována a respektována lidská práva a důstojnost. [1] Zde je nutné podotknout, že české vězeňství je právě díky výše zmiňované přeplněnosti často mezinárodními organizacemi a ostatními státy kritizováno za nedostačující prostor, který je vězňům ve vězeňských zařízeních k dispozici.

V tabulce č. 6 je zobrazen vývoj legislativy českého vězeňství v kontextu vlád a období, včetně vstupů do mezinárodních organizací (vstup ČR do OSN v roce 1992 byl jen formální – kvůli rozpadu ČSR, ve skutečnosti je ČR jedním ze zakládajících členů).

Předseda vlády	Doba trvání vlády	Změny v legislativě
V. Klaus	2. 7. 1992-2. 1. 1998	555/1992 Sb. – Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky; 293/1993 Sb. – Zákon o výkonu vazby; 109/1994 Sb. – Vyhláška, kterou se vydává řád výkonu vazby; Vstup ČR do OSN.
J. Tošovský	2. 1. 1998-22. 7. 1998	Úřednická vláda.
M. Zeman	22. 7. 1998-15. 7. 2002	169/1999 Sb. – Zákon o výkonu trestu odnětí svobody; 345/1999 Sb. – Vyhláška, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody; 365/1999 Sb. – Nařízení vlády o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody; 257/2000 Sb. – Zákon o Probační a mediační službě; Vstup ČR do NATO.
V. Špidla	15. 7. 2002-4. 8. 2004	361/2003 Sb. – Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů; Vstup ČR do EU.
S. Gross	4. 8. 2004-25. 4. 2005	508/2004 Sb. – Nařízení vlády, kterým se stanoví vzory hodnotního označení příslušníků bezpečnostních sborů.
J. Paroubek	25. 4. 2005-16. 8. 2006	-
M. Topolánek	4. 7. 2006-26. 3. 2009	129/2008 Sb. – Zákon o výkonu zabezpečovací detence; 564/2006 Sb. – Nařízení vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě; 40/2009 Sb. – Trestní zákoník.
J. Fischer	8. 5. 2009-13. 7. 2010	Úřednická vláda.
P. Nečas	13. 7. 2010-10. 7. 2013	341/2011 Sb. – Zákon o Generální inspekci bezpečnostních sborů; 45/2013 Sb. – Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů); 1/2013 Sb. – Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013.
J. Rusnok	10. 7. 2013-29. 1. 2014	Úřednická vláda
B. Sobotka	29. 1. 2014-?	166/2014 Sb. – Vyhláška, kterou se stanoví vnější označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, prokazování příslušnosti k Vězeňské službě České republiky a zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel.

Tabulka 3:Změny v legislativě Vězeňské služby ČR v letech 1993-2016

Zdroj: vlastní zpracování

Hlavním zákonem, na jehož základě byla VS ČR zřízena a funguje je **zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky**. Jedná se o stěžejní zákon týkající se VS ČR, v němž jsou obsaženy všechny základní informace, jako jsou úkoly a poslání, organizace, povinnosti a oprávnění příslušníků, hospodářská činnost VS ČR, vedení evidence osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence a další. [22]

Ještě téhož roku vyšel v platnost **zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby**, jehož účelem je úprava podmínek výkonu vazby v trestním řízení. Tento zákon určuje především práva a povinnosti obviněných, pravidla jejich přijímání, umístění a propouštění, postavení, práva a povinnosti příslušníků VS a výkon vazby na specifických subjektech (mladistvých, cizincích či matkách nezletilých dětí). [18] Rok poté pak nabyla účinnosti **vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby**. Tento předpis doplňuje zákon o výkonu vazby o podrobnější výklad principu zacházení s vazebně stíhanými osobami. [12]

Ve stejném smyslu pak bylo nutné vydat i právní normy, které by upravovaly výkon trestu odnětí svobody. Ty byly vydány v roce 1999 v podobě **zákona č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů a vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody**. Obě ustanovení mají obdobný účel jako dvě předcházející, s tím rozdílem, že jsou zaměřeny na výkon trestu odnětí svobody. [17][14]

V roce 2000 nabylo účinnosti **nařízení č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody**. Tento předpis upravuje pravidla odměňování vězňů, určuje základní složku odměny, příplatky za přesčas, práci v noci, ve svátek, ve ztíženém pracovním prostředí a další pojmy[6]. Tomuto zákonu a jeho hlavnímu účelu se budeme více věnovat v kapitole 3.

Zásadní změnou byl vznik probační a mediační služby na základě **zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě**, který nabylo účinnosti v roce 2001.

Mezi základní poslání a cíle probační a mediační služby patří usilování a zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností, organizace a zajištění efektivního a důstojného výkonu alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba se snaží začlenit obviněné či odsouzené do společenského života bez dalšího porušování zákonů, jedná se o proces, kdy má dojít k obnovení respektu obviněného (odsouzeného) k právnímu stavu společnosti, jeho seberealizaci a uplatnění v rámci společnosti. Tomuto procesu, jehož hlavní roli hraje pachatel, se říká integrace pachatele.

Dalším cílem je tzv. participace poškozeného. Tento cíl se soustřeďuje především na oběť trestného činu. Probační a mediační služba se zde pokouší zapojit poškozeného do procesu vlastního odškodnění a obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost. Posledním cílem je pak ochrana společnosti. Zde je důležitá především preventivní činnost probační a mediační služby, účinná řešení konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivní zajištění realizace uložení alternativních trestů a opatření. [37]

V roce 2003 vešel v platnost **zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů**. Tento zákon ukotvil ve svém znění všechny důležité informace týkající se služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů, tedy i VS ČR. Upravuje mimo jiné vznik, změny a skončení služebního poměru, kázeňské postihy a odměny, základní povinnosti příslušníka ale i omezení některých jeho práv, podmínky výkonu služby, výsluhové nároky, platy, náhrady a zvláštní požitky a další. Účinným se však tento zákon stal až od 1. 1. 2007. [20] Zde je nutné podotknout, že tímto zákonem se řídí pouze služební poměry příslušníků, zaměstnanecký poměr se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

V letech 2004 a 2014 pak vyšly právní normy, které upravují vzhled a vnější označení příslušníků Vězeňské služby, a to sice **nařízení č. 508/2004 Sb., kterým se stanoví vzory hodnostního označení příslušníků bezpečnostních sborů a vyhláška č. 166/2014 Sb., kterou se stanoví vnější označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, prokazování příslušnosti k Vězeňské službě České republiky a zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel**. [5][13]

Relativně nový je **zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence**, který nabyl účinnosti v roce 2009. VS ČR na základě tohoto zákona spravuje ústavy zabezpečovací detence, které jsou v současné době v ČR dva, a sice v Brně a Opavě. [15]

V podstatě se dá říci, že zabezpečovací detence je spojení psychiatrické léčby a vězeňského zařízení, je určena pro osoby, které se dopustily zvlášť závažného trestného činu a pro svou duševní chorobu nejsou schopny běžného výkonu trestu, přičemž psychiatrické léčebny nejsou schopny zajistit ochranu společnosti před těmito osobami. Účelem těchto zařízení pak je ochrana společnosti a terapeutické a výchovné působení na chovance. Ústavy zabezpečovací detence jsou specializovaná pracoviště VS ČR se zvláštní ostrahou a léčebnými, vzdělávacími, pedagogickými, psychologickými, rehabilitačními a činnostními programy. Chovanci umístění v ústavu zabezpečovací detence mají právo užívat na vlastní náklady ústavní telefon ke kontaktu se svými blízkými, opatrovníkem, advokátem či orgány a organizacemi zabývajícími se ochranou lidských práv, přijímat návštěvy, právo na duchovní

služby, uspokojování kulturních potřeb a přijímání balíčků v omezeném množství dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. O chovance se v těchto zařízeních stará tým specialistů, který se skládá ze speciálního pedagoga, vychovatele – terapeuta, psychologa, psychiatra, sociálního pracovníka a zdravotnického personálu. Ukončit výkon zabezpečovací detence může okresní soud, v jehož dislokaci se nachází daný ústav, a to sice na základě odborných zpráv vždy jednou za 12 měsíců od počátku výkonu. [46]

Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě znamenalo upřesnění odměňování zaměstnanců VS ČR, přesněji konkrétní zařazení do platových tarifů. [7]

V roce 2012 nabyt účinnosti **zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů**, který má na VS ČR vliv především z hlediska kontroly. GIBS má za úkol odhalovat a prověřovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin a to i v souvislosti s plněním pracovních úkolů, jehož pachatelem je mimo jiné bezpečnostní složky i VS ČR, tento trestný čin vyšetřovat, provádět u bezpečnostních složek zkoušku spolehlivosti (anonymní navození situace, kterou je zkoušená osoba povinna řešit v rámci výkonu služby a sledovat její jednání při této situaci), sledovat a vyhodnocovat informace o protiprávní činnosti, navrhnout opatření pro předcházení protiprávní činnosti a vydávat metodická doporučení pro činnost jednotlivých bezpečnostních sborů. [19][34][39]

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník zavedl do českého justičního systému nové formy alternativních trestů. Alternativní tresty se nevztahují na zločiny, ale pouze na přečiny. Důvod jejich zavedení je jasný, uvolnění kapacit vězeňských zařízení a tím snížení nákladů. Trest odnětí svobody je finančně nejnákladnějším možným postihem a alternativní tresty jej mají v určitých případech nahradit. Současně se má také za to, že při trestu odnětí svobody nedochází vždy k efektivnímu odškodnění oběti. Velmi diskutovaným problémem je také samotný negativní účinek pobytu ve vězení na pachatele, kdy pachatel po pobytu ve vězení ztrácí odpovědnost za sebe samého, přizpůsobuje se kriminálnímu prostředí a po propuštění na svobodu se tím značně komplikuje možnost žít bez daného denního řádu, začne vyhledávat prostředí, které si ve vězeňském zařízení osvojil a dochází k recidivě. Tomuto všemu mají alternativní tresty alespoň do určité míry zabránit. [47]

V ČR je aplikováno v současné době několik alternativních trestů, nejnovější z nich jsou tresty obecně prospěšných prací, domácího vězení, peněžitě tresty a zákaz vstupu na kulturní, sportovní a jiné společenské akce. Dále pak také podmíněné odsouzení, zákaz činnosti či zákaz pobytu na určitém území. O odsouzené, kterým byl uložen některý z alternativních

trestů, se starají především pracovníci probační a mediační služby, kteří zde mají zejména kontrolní funkci. U obecně prospěšných prací a některých dalších alternativních trestů pak do procesu trestání vstupují i různé obecní samosprávy a nestátní neziskové organizace. [47]

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů se dotýká nejvíce probační a mediační služby, která má ve svých povinnostech i pomoc obětem trestných činů. Tento zákon pak upravuje princip poskytování osobních údajů oběti, poskytování právních informací a právní pomoci obětem apod. [21]

Velmi důležité bylo vyhlášení **amnestie bývalým prezidentem Václavem Klausem**. Tento předpis zásadně ovlivnil situaci v českém vězeňství. Byly prominuty všechny nepodmíněné tresty, nebo jejich zbytky, které nepřevyšovaly jeden rok. Osobám, které nejpozději v tento rok dosáhly věku 75 let, byly prominuty až desetileté tresty. Odpuštěny byly rovněž tresty obecně prospěšných prací a domácího vězení, s určitými výjimkami byly podmíněny nepodmíněné tresty ve výšce až dvou let (u osob starších 70 let až tří let). Dále bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, pokud od jeho zahájení uplynulo k 1. lednu 2013 více než osm let, mimo případů, kde hrozil více než desetiletý trest. Podle údajů ministerstva spravedlnosti se amnestie dotkla více než 110 tisíc obviněných a odsouzených. Z věznic vyšlo na svobodu bezmála 6 500 lidí, tedy 28,5 % všech vězňů (nejvíce z věznic v Kynšperku nad Ohří – 440 osob, nejméně pak z věznic Mírov – čtyři lidé), podmíněné tresty byly prominuty celkem 81 133 odsouzeným, obecně prospěšné práce nemuselo vykonávat 9 660 lidí a domácí vězení bylo odpuštěno 385 pachatelům. Trestní stíhání bylo zastaveno v 265 případech. V souvislosti s úbytkem vězňů se ministerstvo rozhodlo zrušit věznici Drahonice, zakonzervovat tři pobočky věznic a to sice v Poštorné, Velkých Přílepech a Vyšních Lhotách a upustilo od záměru vybudovat detenční ústav a věznici ve Vidnavě. Ke snížení počtu příslušníků však s odůvodněním, že úbytek vězňů nemá vliv na to, kolik příslušníků je pro vězeňskou stráž třeba, nedošlo. Policejní prezident Martin Červíček uvedl v prosinci roku 2013, že za prvních 10 měsíců tohoto roku došlo k sedmiprocentnímu nárůstu kriminality oproti roku 2012, a to právě i v souvislosti s amnestií. Nejvyšší nárůst kriminality byl zaznamenán v majetkové trestné činnosti. Více než třetinu propuštěných začali policisté ještě téhož roku stíhat. [31]

Tato amnestie sice nebyla jediná, která v naší republice byla udělena, ale svým rozsahem mnohonásobně převyšovala předcházející dvě z roku 1993 a 1998, které udělil tehdejší prezident Václav Havel, kdy v roce 1993 bylo na svobodu propuštěno asi 130 lidí a v roce 1998 pak necelá tisícovka. I Havel se však ohledně udělování amnestií dopustil něčeho, co mu

bylo dlouhou dobu velmi vytýkáno a to hned po svém nástupu na prezidentský post Československa v roce 1990, kdy udělil amnestii zhruba 15 000 lidí. [28]

2.2 Strategické dokumenty a Vězeňská služba ČR

Strategický dokument je v podstatě seznam doporučení a plánů, které vydává vláda pro určitou oblast státní správy. Vydává se na určité období a obsahuje globální, strategické a taktické cíle k dosažení určitého vývoje dané oblasti. V tabulce č. 5 jsou uvedeny zásadní strategické dokumenty týkající se VS ČR.

Název	Vydalo	Cíl
Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015	ministerstvo spravedlnosti	Reagovat na nové podmínky a nové souvislosti, v nichž se české vězeňství nachází a současně naznačit směřování a priority českého vězeňského systému.
Strategie realizace Smart administration 2007-2015	ministerstvo vnitra	Prostřednictvím zefektivnění fungování veřejné správy a veřejných služeb podpořit socio-ekonomický růst ČR a zvýšit kvalitu života občanů.
Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015-2017	ministerstvo vnitra	Zajistit výkonnou a nezávislou exekutivu, transparentnost a otevřený přístup k informacím, hospodárné nakládání s majetkem státu, rozvoj občanské společnosti.
Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014-2020	ministerstvo vnitra	Zvýšení kvality, efektivity a transparentnosti veřejné správy, a to cílenou intervencí, zaměřenou na vybraná slabá místa veřejné správy.
Koncepce vězeňství do roku 2025	ministerstvo spravedlnosti	Vytvořit efektivní, dobře fungující, mezinárodní standardy dodržující vězeňství, které bude propojené s prevencí kriminality, sociální sférou a vzdělávacím systémem, postpenitenciární péčí a bude směřovat k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti.

Tabulka 4: Strategické dokumenty týkající se Vězeňské služby ČR v letech 1993-2016

Zdroj: vlastní zpracování podle [10][11][4][3][9]

Strategický dokument ministerstva spravedlnosti s názvem **Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015** má svého předchůdce ve strategii z roku 1991 s názvem Koncepce rozvoje českého vězeňství. Tento dokument byl teoretickým základem transformace českého vězeňství, velká část jeho obsahu byla inspirována zahraničními modely, orientována byla především na téma zacházení s vězni, nikoliv však na záměry decentralizace řízení

a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství. Postupem času však tento dokument nemohl adekvátně reflektovat změny, které se uskutečnily v novém tisíciletí, především vstup do EU, proto byla vytvořena právě tato nová koncepce, ve které tyto změny měly být brány v zřetel a jež měla zajistit další kontinuální rozvoj vězeňství v česku.[3]

Nejdůležitějšími strategickými cíli tohoto konceptu bylo především:

- zajištění přiměřené míry bezpečnosti pro společnost, vězně a vězeňský personál a objektivnější posuzování a efektivnější eliminace rizik, představovaných jednotlivými trestanci a vězni;
- zpracování a realizování strategie zaměstnávání vězňených osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání, též osob ve výkonu vazby a intenzivnější spolupráce s probační a mediační službou;
- žádoucí změny vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení případně výstavba nových,
- dořešení systému zdravotnické péče o vězňené osoby a personál v návaznosti na koncepční změny ve veřejném zdravotnictví. [3]

Strategický dokument s názvem **Strategie realizace Smart administration 2007-2015** má za cíl zajistit koordinovaný a efektivní způsob zlepšování veřejné správy a veřejných služeb, s využitím prostředků ze strukturálních fondů v letech 2007-2013, a to prostřednictvím koordinace a synergického působení intervencí realizovaných v rámci operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, Integrovaného operačního programu a národních zdrojů. Smart administration rovněž vytváří rámec pro koordinaci veškerých procesů směřujících k efektivní veřejné správě a přátelským veřejným službám bez ohledu na to, zda budou financovány ze strukturálních fondů, či nikoli. [10]

Smart administration používá tři druhy cílů – globální cíl, který určuje celkové směřování strategického dokumentu, strategické cíle popisující cíle pro jednotlivé oblasti a specifické cíle, které se zabývají konkrétními cíli v dané oblasti. [10]

Globální cíl tohoto dokumentu je podpoření ekonomického růstu ČR a zvýšení kvality života občanů prostřednictvím zefektivnění fungování správy a veřejných služeb. [10]

Nejpodstatnější strategické cíle jsou pak následující:

- zkvalitnění tvorby a implementace politik;
- zlepšení a zjednodušení regulatorního prostředí a vytvoření atraktivního prostředí pro podnikatele a domácí i zahraniční investory;
- zefektivnění činnosti úřadů veřejné správy, zajištění transparentního výkonu veřejné správy a snížení finančních nároků na chod administrativy;
- přiblížení veřejných služeb občanovi a zajištění jejich maximální dostupnosti a kvality;
- zkvalitnění činnosti justice. [10]

Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015-2017 je od roku 1999 už pátým vládním protikorupčním strategickým materiálem. V boji s korupcí bylo od roku 1999 dosaženo dílčích úspěchů, nicméně tyto nevedly ke změně společenské atmosféry ani subjektivního vnímání korupce v ČR. Tato koncepce zohledňuje shodu na konkrétních protikorupčních opatřeních, která nebyla dosud realizována, zejména pak z důvodu politické nestability, proto navazuje především na analytickou část a priority předchozího vládního strategického dokumentu, ale také vytváří podmínky pro rozšíření boje s korupcí ve stanoveném období i do dalších oblastí. [11]

Hlavní priority této koncepce jsou:

- transparentnost a otevřený přístup k informacím – projekt elektronické Sbírký mezinárodních smluv a Sbírký zákonů a elektronického legislativního procesu, předložení novely zákona o střetu zájmů, předložení zákona o centrálním registru, zpřísnění systému financování politických stran, vytvoření závazných standardů pro nominaci zástupců státu;
- nezávislá a výkonná exekutiva – prosazení nového zákona o státním zastupitelství a přijetí zákona o státní službě a jeho důsledné uvádění do praxe;
- rozvoj občanské společnosti – přijetí legislativního řešení ochrany oznamovatelů korupce (whistleblowerů);
- hospodárné nakládání s majetkem státu – předložení návrhu zákona, který zajistí transparentnost vlastnictví, příprava nových pravidel pro zadávání veřejných zakázek, podpora centrálních nákupů a elektronických aukcí, vytvoření zákona

o vnitřním řízení a kontrole a rozšíření pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu.

[11]

Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014-2020 se vztahuje nejen na VS ČR, ale na celou veřejnou správu, jak už je z názvu patrné. Cílem tohoto dokumentu je především zajistit návaznost a provedení dalších nezbytných kroků v oblasti vývoje veřejné správy, zabezpečit plnění předběžných podmínek, stanovených jako podmínky pro umožnění čerpání Evropských strukturálních fondů Evropskou komisí a nastavit další směřování rozvoje a investic do vybraných oblastí veřejné správy. [9]

Koncepce vězeňství do roku 2025 je z historického hlediska první systémovou aktivitou, která reflektuje vězeňství v širším pojetí, není omezena jen na VS ČR. Kromě již zmíněného cíle, chce také plnit úkol nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů, které by mělo mít za výsledek předcházení recidivě kriminálního chování a izolace opakovaně recidivujících pachatelů nejzávažnější trestné činnosti od společnosti, to vše pak kvůli bezpečnosti občanů. Koncepce se snaží pomocí širokého komplexu opatření docílit existence moderního systému vězeňství, které by odpovídalo 21. století a bylo srovnatelné s dalšími vyspělými demokratickými státy. [4]

Nejvýznamnějšími strategickými cíli této koncepce je:

- posílit samostatnost odborného personálu a zařídit, aby většinu svého pracovního času nemuseli věnovat administrativě, ale práci s vězňenými osobami a zajistit aktivní personální politiku, která umožní přilákat do vězeňství kvalifikované, kvalitní a dostatečně motivované zaměstnance;
- vytvořit funkční systém vzdělávání vězňených osob, který bude účelově napojen na zaměstnávání vězňených osob a bude mít přesah do období po skončení výkonu trestu odnětí svobody, umožní osobám vzdělávat se v praktických odborných oborech, díky nimž s vysokou pravděpodobností naleznou své uplatnění i v běžném životě a zabezpečí si tak dostatečný příjem, což povede k jejich lepšímu začlenění do společnosti a ke snížení rizika dluhové pasti a recidivy;
- udržet dostupnost zdravotních služeb ve vězeňských zařízeních a posílit systém poskytování zdravotních služeb;
- efektivně čerpat finanční prostředky z Norských fondů, fondů Evropské unie a dalších fondů, zajistit efektivní čerpání rozpočtových zdrojů k financování dalšího rozvoje vězeňství a zajistit jejich dostatečnou výši a podpořit rozšiřování

provozoven Střediska hospodářské činnosti ve věznicích, za účelem dosažení zisku jako mimorozpočtového příjmu pro rozvoj vězeňství;

- určit stabilní právní rámec, který umožní bezproblémové fungování vězeňství, které bude reagovat na nové výzvy moderního světa a zajišťovat prostor pro naplnění smyslu a účelu trestu. [4]

3 EKONOMIKA ČINNOSTI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY

Vězeňská služba ČR spadá do veřejného sektoru, v přenesené působnosti zajišťuje výkon státní správy v oblasti vězeňství. Mimo toto hlavní poslání navíc vykonává i vlastní hospodářskou činnost, prostřednictvím zaměstnávání odsouzených, díky čemuž se snaží získat další mimorozpočtové prostředky do svých příjmů. Příjmy VS ČR se dělí na daňové – těch je většina a nedaňové – jedná se právě o příjmy z vlastní hospodářské činnosti, či různé dotace. Výdaje VS ČR jsou pak převážně běžné, tedy výdaje nutné pro výkon své funkce a také kapitálové, kdy VS ČR investuje své prostředky do dlouhodobějších projektů s cílem dosažení určitého užitku. Ty se v dnešní době oproti minulým rokům podstatně zvyšují. Rozdíl mezi příjmy a výdaji je u VS velice markantní, což je jeden z nejzávažnějších problémů současného českého vězeňství.

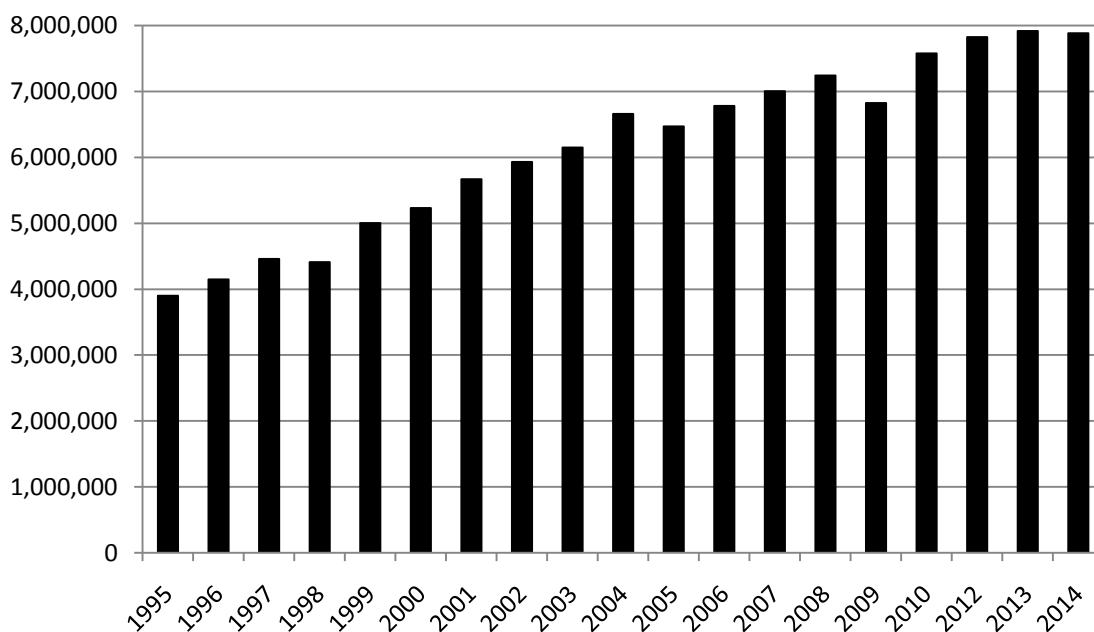
3.1 Struktura příjmů a výdajů Vězeňské služby ČR

VS ČR je součástí veřejného sektoru, což je specifická součást ekonomiky, jejímž smyslem je poskytování veřejných služeb. Není založena na ziskovém principu, ale má primárně sloužit jako jakási služba veřejnosti. Své finanční prostředky získává především ze státního rozpočtu a dalších veřejných rozpočtů, které jsou naplňovány prostřednictvím daní. [44] Rozpočet VS ČR upravují především zákon č. 504/2012 Sb., o státním rozpočtu České republiky a zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Vytváří jej ekonomický odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Z hlediska státního rozpočtu spadá do kapitoly číslo 336, spravuje ji ministerstvo spravedlnosti. [41] Rozpočtové prostředky mohou být použity pouze v příslušném rozpočtovém roce, a to pouze k účelům, ke kterým byly státním rozpočtem určeny. Jednotlivé rozpočty se většinou sestavují jako vyrovnané, jako schodkové mohou být určeny pouze v případě, že schodek bude možné uhradit a jako přebytkové pak v případě, že některé příjmy daného roku jsou určeny k využití až v následujících letech, nebo ke splacení úvěrů z předchozích let. [29]

Ekonomická činnost VS ČR by se dala rozdělit na dvě hlavní skupiny, a to sice činnost hlavní – výkon státní správy, pro jejíž účel byla VS ČR zřízena a na kterou jsou jí poskytovány prostředky ze státního rozpočtu a vlastní hospodářská činnost, která má za úkol získání dalších mimorozpočtových finančních prostředků, což jí umožňuje zákon č. 555/1992 Sb.

VS ČR je poskytnuta možnost samostatně hospodařit s cílem dosažení zisku za účelem zvýšení příjmové stránky rozpočtu. Hospodaření VS ČR probíhá podle vládou schváleného zákona o státním rozpočtu, jenž obsahuje jak jeho příjmy, tak i výdaje. [41]

Z obrázku č. 4 jasně vyplývá, že výdaje VS ČR se v letech 1995-2014 celkem lineárně zvyšují, ovšem příjmy ve stejném období, dle nalezených údajů, spíše stagnují nebo i mírně klesají, a to vše hodně pod úrovní nákladů. Toto je samozřejmě největší problém, se kterým se VS ČR potýká – nedostatek finančních prostředků. Řešení se v tomto případě velmi těžko hledá, jelikož stejné problémy v současné době řeší každá část našeho národního hospodářství a díky tomu je rozdělování prostředků ze státního rozpočtu velmi limitované. Ani dotace z EU a příjmy z vlastní hospodářské činnosti nejsou natolik výrazné, aby mohly tento negativní jev vyřešit. Možnosti, které se nabízejí k tomu, aby se celkový rozpočet VS ČR přehoupl do vyrovnaného či dokonce přebytkového stavu jsou jednoznačně nereálné.

Obrázek 5: Skutečné výdaje Vězeňské služby ČR v letech 1995-2014

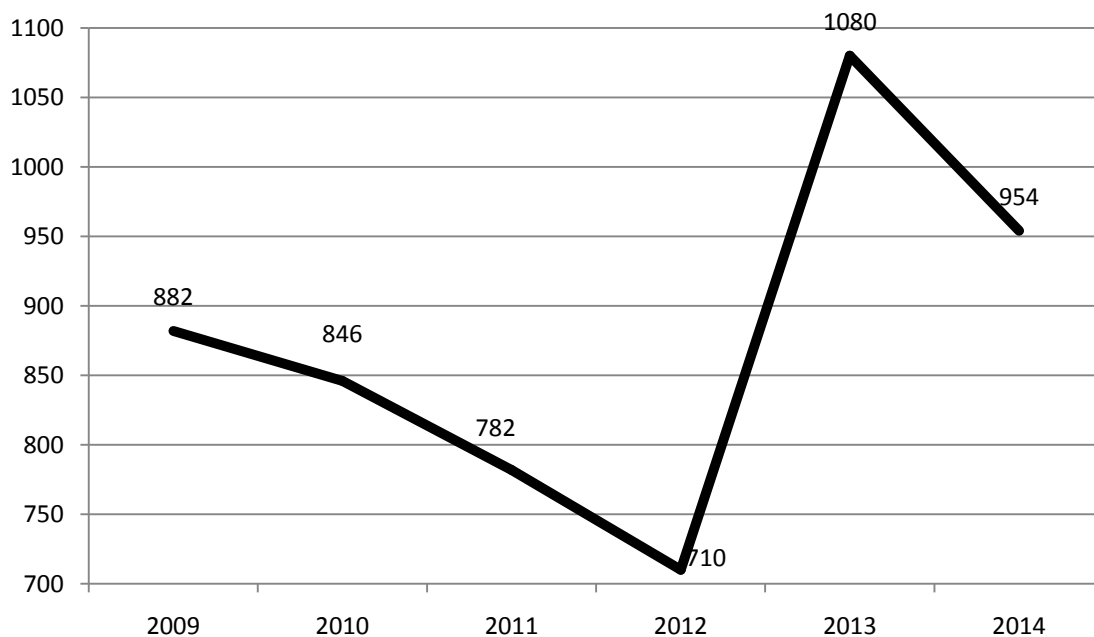
Zdroj: vlastní zpracování podle Ročenek VS a [26]

VS ČR hospodaří s rozpočtovými prostředky ze státního rozpočtu dle daných pravidel a na základě zákona, přitom je povinna dbát na to, aby dosahovala příjmů stanovených rozpočtem a určené úkoly plnila co nejhospodárnějším způsobem. Struktura příjmů a výdajů se z hlediska jednotlivých položek příliš nemění, mění se pouze jednotlivé částky. [29][41]

Většina příjmů, které plynou do rozpočtu VS ČR jsou příjmy daňové a to sice příjmy z pojistného na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na politiku

zaměstnanosti. V případě nedaňových příjmů se jedná především o příjmy z vlastní hospodářské činnosti a různé druhy dotací. Mezi běžné výdaje pak kromě platů zaměstnanců spadají i náklady na ostatní věcné výdaje (nákup materiálu, vody, energií, nákup služeb, léků a zdravotního materiálu atp.), náklady na program protidrogové politiky a program sociální prevence a prevence kriminality, či různé další druhy sociálních dávek a další. [29][41]

Zajímavé zajisté je i podívat se na to, jak se v průběhu několika posledních let měnily náklady na jednoho vězně. Na obrázku č. 5 můžeme spatřit, že náklady byly celkem konstantně klesající v poměru k jejich razantnímu zvýšení v roce 2013, kdy celková částka potřebná na jednoho vězně na den překročila částku 1 000 Kč. Tento jev způsobila již výše zmíněná amnestie Václava Klause, která zapříčinila, že více než čtvrtina vězňů byla propuštěna na svobodu. Z toho vyplývá, že čím méně jsou kapacity věznic zaplněny, tím větší jsou náklady na jednoho vězně – náklady na vězně jsou fixní. Jejich následný pokles je zapříčiněn návratem mnoha propuštěných při amnestii i nástupem dalších odsouzených do vězení a obviněných do vazby a tím navýšením počtu vězňů v organizačních jednotkách.

Obrázek 6: Průměrné náklady na jednoho vězně v ČR v letech 2009-2014

Zdroj: vlastní zpracování

Významnou změnou týkající se rozpočtu VS ČR byl vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004. Díky němu se VS ČR stejně jako další státní i soukromé organizace a jednotlivci může zapojit do různých podpůrných programů a čerpat tak mnohé dotace.

V rámci dotačního období 2009-2014 se VS ČR zapojila do realizace čtyř projektů z výzvy č. 59 Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Jedná se o multicílový operační

program, který je zacílen zejména na snižování nezaměstnanosti, začleňování sociálně znevýhodněných obyvatel do společnosti, zvyšování profesního vzdělávání, zvyšování kvality veřejné správy a mezinárodní spolupráci v uvedených oblastech. Je součástí Evropského sociálního fondu, strukturálního fondu EU. Prostřednictvím tohoto programu pak lze čerpat prostředky z Evropského sociálního fondu. Z celkové částky potřebné na realizaci jednotlivých programů je 15% finančních prostředků hrazeno ze státního rozpočtu a zbývajících 85% pak z výše uvedeného operačního programu. [38]

Název projektu	Částka	Datum realizace
Optimalizace systému ochrany informací v podmínkách Vězeňské služby ČR	21 066 800	1. 6. 2011-31. 5. 2014
Efektivní zjištění identifikace osob a předání dat v rámci OVM činných v trestním řízení	2 830 750	1. 6. 2011-31. 7. 2012
Optimalizace systému poskytování zdravotní péče ve VS ČR	5 791 000	1. 4. 2011-30. 6. 2013
Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR	12 972 950	1. 4. 2011-30. 6. 2013

Tabulka 5: Realizované projekty EU týkající se Vězeňské služby ČR v letech 2009-2014

Zdroj: vlastní zpracování podle [38]

Optimalizace systému ochrany informací v podmínkách Vězeňské služby ČR

Cílem projektu bylo zajištění bezpečnosti toku dat a informací v podmínkách VS ČR, včetně zajištění optimálního systému vzdělávání a školení zaměstnanců VS ČR, respektive příslušníků vězeňské služby a správní služby, celková optimalizace VS ČR a provedení takových opatření, která měla zajistit bezpečné toky informací. Cílovou skupinou osob byli všichni zaměstnanci a příslušníci VS ČR, kteří z projektu profitovali (personalisté, vychovatelé, zdravotní pracovníci, psychologové, příslušníci justiční stráže, odboru kontroly, dozorcí, vedení věznic, ekonomové a další). [35]

Efektivní zjištění identifikace osob a předání dat v rámci orgánů veřejné moci činných v trestním řízení

Globálním cílem tohoto projektu bylo zefektivnění využívaných zdrojů kapacit VS ČR, zlepšení rychlosti a přesnosti poskytovaných informací z centrální evidence vězňů, úspora finančních zdrojů, optimalizace procesů lustrace a podpora implementace nových moderních metod řízení vycházející ze zkušenosti z veřejného a komerčního sektoru. Mělo jít o

nastavení, optimalizaci a implementaci vnitřních procesů tak, aby fungovaly efektivně, hospodárně a účelně, tedy aby se spotřebovávaly jen nezbytně nutné zdroje a nedocházelo ke zbytečnému administrativnímu zahlcení zaměstnanců. Cílovou skupinou byli zaměstnanci, kteří se bezprostředně podílejí na výkonu a řízení dotčeného procesu. [25]

Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR

Prostřednictvím plánovaných aktivit popsat a analyzovat stávající rozsah podpůrných procesů ve VS ČR a provést analýzu jejich efektivnosti a kapacit, které ve VS na sebe vážou procesy související s poskytováním, analýza vnějšího prostředí, které ovlivňuje poskytování a kvalitu podpůrných služeb a návrh optimalizace stávajících procesů v souladu s plánovaným vývojem v resortu Ministerstva spravedlnosti ČR – včetně stanovení způsobu jejich zajištění – to byl cíl tohoto projektu, jehož cílová skupina byli zaměstnanci ekonomického odboru, odboru informatiky a odboru logistiky generálního ředitelství. [48]

Optimalizace systému poskytování zdravotní péče ve VS ČR

Tento projekt měl za cíl zefektivnit využívané zdroje související s poskytováním zdravotní péče, optimalizovat procesy v oblasti zdravotní péče, zvýšit transparentnost vykonávaných procesů v této oblasti, snížit finanční zdroje, podpořit implementaci nových moderních metod řízení, posoudit úroveň regulace zdravotní péče a navrhnout případné legislativní změny. Hlavní cílovou skupinou byli samozřejmě zaměstnanci odboru zdravotnických služeb a jednotlivé organizační jednotky. [49]

V současné době realizuje VS ČR ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti ČR projekt z výzvy č. D9 Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost Vytvoření modulu a systému manažerského vzdělávání ve VS ČR. Tento projekt by měl vytvořit flexibilní modul k realizaci manažerského vzdělávání pro služební funkcionáře, vedoucí příslušníky a vedoucí zaměstnance na generálním ředitelství a na nejvyšším stupni řízení v organizačních jednotkách. Projekt se bude týkat 330 vedoucích zaměstnanců VS ČR a jeho celkové náklady by měly činit 5,7 mil. Kč. [38]

3.2 Zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání odsouzených funguje jako pomůcka z mnoha společenských aspektů. Slouží k udržení zdravých návyků z civilního života, případně má za úkol tyto návyky u osoby pomoci vypěstovat, pokud tato osoba není zvyklá pracovat. Pomáhá k reintegraci osob, napomáhá smysluplnějšímu trávení volného času po dobu výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě je výhodou i to, že odsouzený zde získává praktické dovednosti, nebo

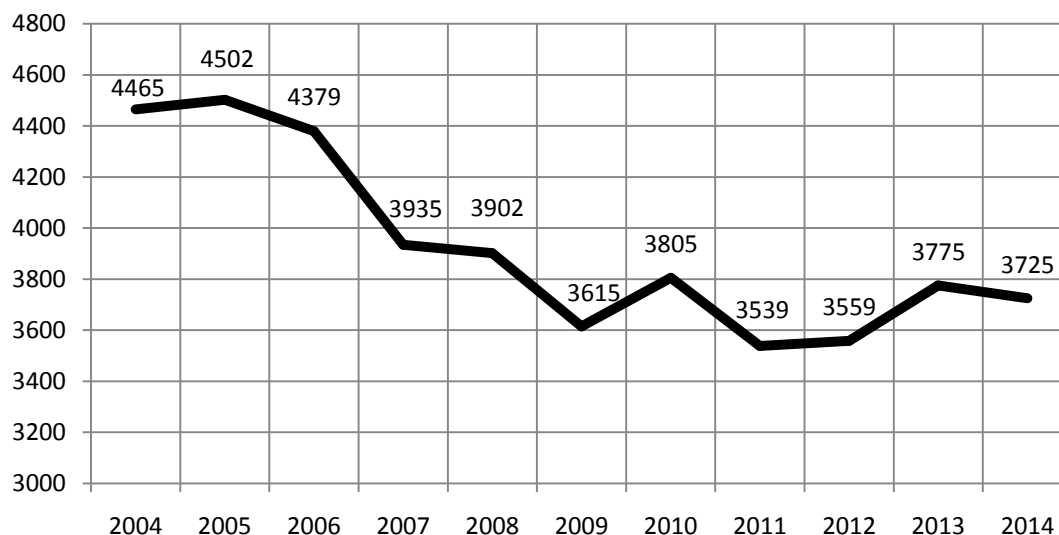
díky rekvalifikaci i odbornou způsobilost, což mu může být nápomocné později, v životě na svobodě. [41]

Vězni mohou být zaměstnáváni buď uvnitř vězeňského zařízení, nebo v určitých případech i mimo něj. Zaměstnávání mimo věznice je však finančně velmi nákladné (převážně kvůli nákladům na bezpečnost), a tak se vězeňská služba snaží zajistit odsouzeným práci uvnitř vězeňských prostor. [41]

Zaměstnávání vězňů, respektive povinnost vězně pracovat, je-li mu práce přidělena, je dokonce ukotvena i v zákoně. Odsouzený však musí být nejprve uznán práce schopným, a to jak po stránce zdravotní, tak i odborné a profesní. O jeho konkrétním zařazení na určitou pracovní pozici pak rozhoduje odborná komise, jejíž konečný návrh je odmítnut či schválen ředitelem věznice. [41]

Odměňování vězňů probíhá klasickým způsobem, jako v běžné profesi. Při odměňování je používána úkolová mzda za skutečně odvedenou práci, která je posuzována vzhledem k určitým předem daným normám. Pravidla pro odměňování jsou stanovena nařízením vlády. Odsouzený je hodnocen podle druhu vykonané práce a stupně odborné způsobilosti, která je k danému výkonu práce třeba. Můžeme tak rozlišit pracovní činnosti na ty, které nevyžadují odbornou kvalifikaci, ty které vyžadují vyšší odbornou způsobilost a činnosti, které vyžadují vyšší než úplné střední nebo vyšší odborné vzdělání. I vězni mají právo na příplatek za práci ve zdraví škodlivých či ztížených zdravotních podmínkách a jejich odměna podléhá odvodům na sociální a zdravotní pojištění a zdanění dle platných předpisů. Dále pak ze svých odměn mohou např. hradit náklady spojené s výkonem trestu, pohledávky, které vznikly v souvislosti s jejich trestnou činností, na úhradu výživného na nezletilé děti, pohledávky ze soudního řízení, kapesné a úložné. [41]

Pokud se podíváme na vývoj průměrné mzdy odsouzených, můžeme spatřit, že její výše se od roku 2004 celkem podstatně snížila. To je dáno především tím, že celkový rozpočet jde stále více do mínusu, počty vězňů se neustále navyšují a soukromé firmy o vězeňské zaměstnance i přes jejich ekonomickou výhodnost (jedná se o velmi levnou pracovní sílu) příliš nestojí.

Obrázek 7: Průměrná mzda odsouzených v ČR v letech 2004-2014

Zdroj: vlastní zpracování

Odsouzení jsou zaměstnáváni buď na pracovištích ve vnitřním provozu a ve vlastní výrobě, kde jsou pod dohledem civilních zaměstnanců. Ve většině případů se jedná o práce související s každodenním chodem věznice (údržba, práce v kuchyni, výstrojních skladech, úklidových pracích, atp.), nebo v provozovnách střediska hospodářské činnosti, která fungují na základě vydaných živnostenských oprávnění a provádí ekonomickou činnost v různých oblastech nezávisle na státním rozpočtu. Jejich příjmy musí pokrývat potřebné výdaje a zisk, který je tímto střediskem vytvořen se stává mimorozpočtovým zdrojem příjmů, které slouží především k dalšímu rozvoji zaměstnávání odsouzených. Poslední možností, kde mohou být vězni zaměstnáváni je práce u cizích podnikatelských subjektů, kde je pracovní činnost vykonávána na základě smluv o zařazení i na nestřežených pracovištích mimo areál. Dopravu z věznice a zpět zajišťuje právě podnikatelský subjekt a odměňování pak zpracovává věznice na základě podkladů, které jí podnikatelský subjekt poskytne. [41]

Výše zaměstnanosti ve věznicích se odvíjí především od prostorových možností jednotlivých věznic (problematické budování pracovišť), kategorie, do které daná věznice patří (skladba odsouzených ovlivňuje možnost jejich zařazení do pracovního procesu, míra zaměstnanosti v daném regionu, zájem podnikatelských subjektů o spolupráci s vězni a odborná způsobilost vězňů). Celkově se zaměstnanost vězňů (včetně vzdělávacích a terapeutických programů) pohybuje okolo 70%. [41]

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo analyzovat vývoj právní úpravy činnosti Vězeňské služby ČR, obsahu jejich úkolů ve strategických dokumentech přijímaných usneseními vlády a její financování v období let 1993-2013 v kontextu integrace České republiky do Evropské unie a proměn českého bezpečnostního prostředí. V první kapitole jsem shrnula zasazení VS ČR do bezpečnostního systému ČR, ve druhé kapitole je pak nastíněn vývoj legislativních změn a strategických dokumentů, který současně reflektuje i důležité vstupy ČR do mezinárodních organizací a ve třetí kapitole je uveden princip financování VS ČR, včetně jeho rozboru.

Na základě analýzy legislativních dokumentů je právní úprava VS ČR obsažena především v zákoně č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci ČR. Tento zákon byl mnohokrát novelizován a celý legislativní systém VS ČR byl doplněn o několik dalších důležitých zákonů upravujících např. výkon trestu odnětí svobody, probační a mediační službu, služební poměr příslušníků VS ČR či výkon zabezpečovací detence. Součástí legislativy jsou i strategické dokumenty, vydávané vládou, které určují, jakým směrem se má fungování nejen VS ČR ubírat. Tím nejdůležitějším, který se v současnosti VS ČR dotýká je Koncepce vězeňství do roku 2025, kterou vydalo ministerstvo spravedlnosti. Tato koncepce má za úkol vytvořit efektivní, dobře fungující vězeňství, které bude dostatečně propojené s preventivní a naopak postpenitenciární péčí, vzděláváním vězňů a sociálním sektorem.

Dle rozboru dat do rozpočtu VS ČR plynou příjmy především ze státního rozpočtu a to v podobě pojistného na sociální zabezpečení. Další možností zabezpečení příjmů jsou dotace poskytované z fondů EU. V rámci let 2009-2014 se VS ČR zapojila do celkem čtyř projektů v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, na jehož základě čerpala prostředky z Evropského sociálního fondu. U těchto projektů pak bylo 85% finančních prostředků hrazeno právě z uvedeného operačního programu a zbytek pak ze státního rozpočtu. Celkově si tak VS ČR přilepšila o téměř 43 mil. Kč. Dalším, neméně podstatným zdrojem příjmů je i vlastní hospodářská činnost VS ČR.

Na základě zpracovaných údajů v této bakalářské práci jsem zjistila, že mezi nejzávažnější problémy, se kterými se VS ČR potýkala nejen v minulosti, ale které řeší i nyní patří bezpochyby nedostatečné vězeňské kapacity a trvale schodkový rozpočet, který se stále nedaří vyrovnat. Do budoucna zatím, dle mého názoru, není výhledově k dispozici žádné konstruktivní, realizovatelné řešení, jež by tyto závažné problémy vyřešilo v krátkém časovém horizontu.

POUŽITÁ LITERATURA

TIŠTĚNÉ ZDROJE

- [1] BŘÍZKOVÁ, Markéta. *Problémy českého vězeňství*. Pardubice, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Ing. Ondřej Svoboda, PhD.
- [2] KARABEC, Z., Reorganizace řízení Sboru nápravné výchovy ČR. *České vězeňství*. 1992, roč. 1992, č. 0, s. 6-7.
- [3] *Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2005.
- [4] *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016
- [5] Nařízení č. 508/2004 Sb., kterým se stanoví vzory hodnostního označení příslušníků bezpečnostních sborů.
- [6] Nařízení vlády č. 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.
- [7] Nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě.
- [8] *Statistická ročenka 2014*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2014.
- [9] *Strategický rámec rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014 - 2020*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014
- [10] *Strategie realizace Smart Administration v období 2007 - 2015: Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2010
- [11] *Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015 -2017*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014
- [12] Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád o výkonu vazby.
- [13] Vyhláška č. 166/2014 Sb., kterou se stanoví vnější označení příslušníka Vězeňské služby České republiky, prokazování příslušnosti k Vězeňské službě České republiky a zvláštní barevné provedení a označení služebních vozidel.
- [14] Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

- [15] Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.
- [16] Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
- [17] Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
- [18] Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.
- [19] Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně některých souvisejících zákonů.
- [20] Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.
- [21] Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.
- [22] Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážii České republiky. 1992, částka 112.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [23] Cíle a poslání VS ČR. Vězeňská služba České republiky [online]. © 2012 Vězeňská služba České republiky, 2015, 9. 2. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>.
- [24] ČERNÁ, Lada. *Vztah penologie a penitenciaristiky* [online]. Brno, 2012 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjJhu6ZvJvMAhVEPBQKHdjcAOQQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fdigilib.k.utb.cz%2Fbitstream%2Fhandle%2F10563%2F18855%2F%25C4%258Dern%25C3%25A1_2012_dp.pdf%3Fsequence%3D1&usg=AFQjCNFIPQXwJFvhHKJyx6--CxBMZ2DBg. Diplomová. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
- [25] Efektivní zjištění identifikace osob a předání dat v rámci OVM činných v trestním řízení. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1user_files/19/file/PDF/EU%20fondy/ESF_CZ104_4100_5900024.pdf

- [26] General government expenditure by function (COFOG). *Eurostat: Your key to European statistics* [online]. 2015 [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- [27] Historie vězeňství. Vězeňská služba České republiky [online]. © 2012 Vězeňská služba České republiky, 2010, 16. 2. 2010 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>.
- [28] CHOCHOLOVÁ, Lucie. Před 15 lety vyhlásil prezident Havel rozsáhlou amnestii. *E-pravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, a.s., 2004, 1 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pred-15-lety-vyhlasil-prezident-havel-rozsahlou-amnestii-30064.html?mail>
- [29] JIRÁK, Jan. *Návrh na zdokonalení financování Vězeňské služby ČR* [online]. Zlín, 2006 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/811/jir%C3%A1k_2006_bp.pdf?sequence=1. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Ing. Jiří Filipec
- [30] KOVÁRNÍK, Libor. Vězeňská služba [online]. © Bezpečnostní sbory.cz, 2009 [cit. 2015-04-12]. ISBN 1803-6856. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2009/vezenska_sluzba.htm
- [31] Lednová amnestie prezidenta Klause se týkala 111 263 osob. *Parlamentní listy.cz* [online]. © OUR MEDIA a.s., 2013 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Lednova-amnestie-prezidenta-Klause-se-tykala-111-263-osob-298326>
- [32] MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminalita v roce 2001: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality* [online]. První. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002 [cit. 2016-04-18]. ISBN 80-7338-009-9. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/284.pdf>
- [33] MAREŠOVÁ, Alena a kol. *Kriminalita v roce 2002: Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality* [online]. První. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003 [cit. 2016-04-18]. ISBN 80-7338-020-X. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/297.pdf>

- [34] O instituci. *Generální inspekce bezpečnostních sborů: ...zrakem ostřížím* [online]. Praha: Generální inspekce bezpečnostních sborů, © 2012 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.gibs.cz/o-instituci>
- [35] Optimalizace systému ochrany informací v podmínkách Vězeňské služby ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/EU%20fondy/OPTIMALIZACE%20SYST%C3%89MU%20OCHRANY%20INFORMAC%C3%8D%20V%20POMOCI%20DNK%C3%81CH%20VS%C4%8CR.pdf
- [36] Organizační jednotky. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <http://vscr.cz/oj/>
- [37] Poslání a cíle Probační a mediační služby. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. www.pmscr.cz, 2002 [cit. 2015-08-31]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.
- [38] Programy a fondy EU. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2011 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/programy-a-fondy-eu/esf>
- [39] Předmět a náplň. *Generální inspekce bezpečnostních sborů: ...zrakem ostřížím* [online]. GIBS, ©2012 [cit. 2015-08-31]. Dostupné z: <http://www.gibs.cz/o-instituci/predmet-a-naplň>.
- [40] Rychlá fakta. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2016 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>
- [41] ŠKOLOUDOVÁ, Andrea. *Ekonomické aspekty českého vězeňství* [online]. Pardubice, 2015. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/60318/SkoloudovaM_EkonomickeAspekty_JP_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Vedoucí práce Doc. Ing. Jaroslav Pilný CSc.
- [42] Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2001 [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/be93e871e4e2ddb5f145adf13c34b526cba356a5_156_01-1MASCH.pdf

- [43] Typy věznic. *Trestni-rizeni.com: O trestním právu srozumitelně* [online]. www.trestni-rizeni.com, ©2006-2016 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/typy-veznic>
- [44] Veřejný sektor (Public Sector). *Management mania* [online]. ManagementMania.com, 2015 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/verejny-sektor>
- [45] Výkon trestu odnětí svobody. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Vězeňská služba České republiky, 2015 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/o-nas-1615/vykon-vezenstvi-652/vykon-trestu-odneti-svobody-5746>
- [46] Zabezpečovací detence. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Vězeňská služba České republiky, ©2012, 30.9.2013 [cit. 2015-08-31]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>.
- [47] ZDĚNKOVÁ, Zuzana. *Nevládní neziskové organizace v českém vězeňství* [online]. Praha, 2013 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj3ie3JvJvMAhVH6RQKHbLtBBUQFggcMAA&url=https%3A%2F%2Fis.cuni.cz%2Fwebapps%2Fzpz%2Fdownload%2F120132938&usg=AFQjCNHiLniFVtg7H72OnZiP-Vy4TykfuQ>. Diplomová. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Mgr. František Valeš.
- [48] Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/EU%20fondy/ZEFEKTIVN%C4%9AN%C3%8D%20PODP%C5%AERN%C3%9DCH%20PROCES%C5%AE%20V%20%20C4%8CR.pdf
- [49] Zefektivnění podpůrných procesů VS ČR. *Vězeňská služba České republiky* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/EU%20fondy/OPTIMALIZACE%20SYST%C3%89MU%20POSKYTOV%C3%81N%C3%8D%20ZDRAVOTN%C3%8D%20P%C3%89%C4%8CE%20VE%20VS%20%20C4%8CR.pdf
- [50] Zjištění trestné činy v České republice. *Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2015 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20551237/32018115_1401.pdf/72fbaf88-430a-4637-8207-ebd91f17899d?version=1.0